

ДО ПИТАННЯ ПРО КРЕДИТНО-МОДУЛЬНУ СИСТЕМУ В НАВЧАННІ: ІНОЗЕМНІ МОВИ

Не всі методи навчання як у середній, так й у вищій школі сьогодні є продуктивними. Той обсяг нових знань та вмінь, які має дати школа за порівняно короткий час, уже не вкладається у традиційне розуміння навчального процесу. Впровадження модульно-розвивального навчання у систему освіти України викликано невідкладними, давно вже наболілими проблемами, гострим кутом яких є загальна низька якість знань учнів та студентів особливо при вивченні іноземних мов. Тому ми спробуємо розглянути необхідність такого нововведення у вивчення іноземних мов та проблеми, що тісно пов'язані із останніми і висвітлити ефективне вирішення головного питання: "Як зробити і вивчення, і навчання у галузі викладання та оволодіння іноземною мовою не тільки цікавим, захоплюючим процесом, а і результативним - здатним працювати на перспективу - у великій справі безперервного системного накопичення все більш і більш якісних знань?"

У зв'язку із поставленими питаннями необхідно розглянути найважливіші соціально-історичні передумови створення нової системи освіти в Україні. Так, проблема приєднання України до Болонського процесу в рамках визначеного нею курсу на євроінтеграцію є досить багатогранною, оскільки її вирішення залежить практично від усіх аспектів не лише зовнішньої, а й внутрішньої економічної політики країни. Зокрема, це подолання економічної кризи, структурна перебудова економіки, розвиток регіональних і двосторонніх зв'язків з іншими державами, лібералізація торговельного та валютного режимів, участь у міжнародних організаціях тощо. Уже понад п'ять років європейське освітнє співтовариство живе під знаком так званого Болонського процесу. Його суть полягає у формуванні на перспективу загальноєвропейської системи вищої освіти, названої Зоною європейської вищої освіти, яка ґрунтується на спільних фундаментальних принципах функціонування. Головна мета цього процесу - консолідація зусиль наукової і просвітницької громадськості та урядів європейських держав для підвищення конкурентоспроможності європейської системи науки та вищої освіти у світовому вимірі, для підвищення ролі цієї системи в суспільних перетвореннях. Привертає увагу той факт, що впродовж останніх 15-20 років вона стала значно поступатись американській системі.

Сьогодні у політичному, соціально-економічному та науково-технічному житті України як молодій незалежній державі особистість відіграє важливу роль і є найвищою цінністю нації. Всебічному розвитку і духовному становленню особистості, формуванню її інтелектуального і культурного потенціалу сприяє не тільки забезпечення оптимальних умов, а і пошук найбільш ефективних систем організацій навчання. Відповідно кредитно-модульна система навчання стала центром уваги вчених. І це не випадково. Адже вона вигідно відрізняється від традиційних технологій саме організацією самостійної роботи учня з навчальним матеріалом у вигляді модулів.

Найсуттєвішою перевагою кредитно-модульної системи навчання є реальна можливість не тільки опанувати певну суму знань, а й навчатися самостійно їх здобувати й використовувати для розв'язування практичних задач і виконання завдань, що добре узгоджується з основними вимогами сучасної освіти.

Метою впровадження модульної системи в організацію навчального процесу є підвищення якості освіти фахівців і забезпечення на цій основі конкурентоспроможності випускників та престижу української вищої освіти у світовому освітньому просторі. Основними завданнями модульної системи організації навчального процесу є:

- адаптація ідей Європейської системи до системи вищої освіти України для забезпечення мобільності студентів у процесі навчання та гнучкості підготовки фахівців із врахуванням швидкозмінних вимог національного та міжнародного ринків праці;
- забезпечення можливості навчання за індивідуальною програмою;
- стимулювання учасників навчального процесу з метою досягнення високої якості вищої освіти;
- відповідність порядку навчання можливостям студента в отриманні професійних кваліфікацій відповідно до потреб ринку праці.

Кредитно-модульна система навчання є однією з найскладніших проблем педагогіки. Ця проблема є об'єктом теоретичних і практичних досліджень провідних учених та практиків. Зокрема, теоретичні і методичні засади використання модульного навчання у вищій педагогічній школі - вагомий доробок таких науковців, як А. Алексюк, І. Бабин, Н. Терещенко; поетапному контролю знань студентів та учнів за модульно-рейтинговою системою навчання присвятив свої праці П. Сікорський; організації проблемно-модульного навчання - М. Чоманов та інші; дослідження, що мають зв'язок з реалізацією принципу модульності у навчально-виховному процесі, висвітлено у працях А.М. Алексюк, К.Я. Вазіна, О.І. Далугіна, С.І. Куликова, І.І. Логвінова, Е.В. Сковіна, А.В. Фурмана.

Визначимо основні складові кредитно-модульного навчання. По-перше, суть самих термінів ("модуль" від лат. *modulus* - міра, "кредит" від лат. *creditum* - позичка або *credit* - довір'я), а подруге, спосіб позначення поняття через найближчий рід і суттєві видові відмінності.

Отже, якщо модуль - це міра, то нею можна вимірювати певну сукупність елементів знань, тісно пов'язаних між собою, тобто цілісну систему елементів, яка характеризується структурною взаємодією, спорідненістю, логічною завершеністю. Однак ці характеристики одночасно не визначають обсягу знань, бо їм відповідають і всі знання. З тих істотних ознак модуля важливим є рівень адаптованості елементів знань до суб'єктів уміння і спроможність їх засвоїти за якийсь проміжок часу.

Поняття "модуль" по-різному трактується у науковій літературі.

Так, В. Бондар вважає, що "модуль навчальної дисципліни - це не просто її частина (тема чи розділ), а інформаційний вузол, який у свою чергу є одиницею, що уніфікує підхід до структурування цілого на частини, тобто на окремі модулі". На думку А.М. Алексюк, модуль - це "відносно самостійна частина навчального процесу, яка містить, насамперед, одне або кілька близьких за змістом і фундаментальних за значенням понять, законів, принципів...".

На думку В. Малишенка, "існують різні варіанти модулів:

- а) модуль як розділ чи тема курсу;
- б) модуль як частина курсу, що охоплює кілька тем або розділів і відповідні їм форми контролю;
- в) модуль як система, що включає окремі модулі з технічних природничих, гуманітарних, спеціальних дисциплін..."

У проекті тимчасового положення про організацію навчального процесу у кредитно-модульній системі, розробленого Міністерством освіти і науки України, "модуль - це задокументована завершена частина освітньо-професійної програми за відповідними нормами навчального процесу".

З урахуванням істотних ознак модуль - це логічно завершена, системно впорядкована частина теоретичних знань і практичних умінь з даної навчальної дисципліни, адаптованих до індивідуальних особливостей суб'єктів навчання з визначеним оптимальним часом на організацію їх засвоєння.

Якої форми набуде модуль при навчанні іноземної мови ?

Вузівська підготовка з курсу "Іноземна мова" у ВНЗ розкриває певні можливості в оволодінні майбутніми фахівцями навичками практичного застосування теоретичних знань з іноземної мови і вміннями професійного спілкування. Основною метою навчання іноземної мови є розвиток здібностей учнів використовувати іноземну мову як інструмент у діалозі культури і цивілізації сучасного світу. Як зазначено в Проекті державного стандарту з іноземних мов, основний зміст освітньої галузі "іноземна мова" полягає у формуванні комунікативної компетенції, яка складається з трьох основних видів: мовленнєвої, мовної, соціокультурної. Мовна компетенція базується на чотирьох видах компетенції: аудіювання, говоріння, читання та письмі. Мовна компетенція містить ряд інших компетенцій: лексичну, граматичну, фонологічну та орфографічну.

Соціокультурна компетенція охоплює такі два види компетенції, як країнознавча та лінгвокраїнознавча. Країнознавчі знання - це знання з історії, географії, економіки, державного устрою та культури країни. Лінгвокраїнознавчі знання - знання особливостей мовленнєвої та немовленнєвої поведінки носіїв мови в певних ситуаціях спілкування.

Основні завдання полягають в удосконаленні фонетичних, граматичних, лексичних навичок, набутих за період навчання в школі; формуванні й розвитку рецептивних і продуктивних навичок володіння лексикою; розвитку мовленнєвих умінь, набутих за період навчання в школі; розвитку вмінь мовленнєвої діяльності в професійній сфері.

Модульна організація навчання іноземним мовам визначається такими принципами:

- 1) першочерговості спілкування мовою;
- 2) гнучкості;
- 3) паритетності;
- 4) особистісно-орієнтованого навчання;
- 5) мобільності навчання.

Формами організації навчального процесу в умовах модульної системи організації навчального процесу є: практичні, індивідуальні заняття, консультації, виконання самостійних завдань студентів та інші форми і види навчальної та науково-дослідницької діяльності студентів.

Навчальна дисципліна формується як система змістових модулів. Змістові модулі підпорядковані вимогам нормативної частини освітньо-кваліфікаційної характеристики. Навчальними планами всіх спеціальностей також передбачені заліки та іспити. Програмою передбачена самостійна робота студентів, для якої мають бути створені спеціальні умови: індивідуальний режим для самостійного вивчення студентами текстів із спеціальності, текстів суспільно-політичного та науково-популярного характеру, текстів із художньої літератури; робота в лінгвфонному кабінеті.

Відповідно до навчальних планів за темами модуля читаються лекції, проводяться практичні заняття. Деякі теми курсу можуть у лекціях не розглядатися. Студенти мають самостійно їх вивчити, використовуючи матеріал, який запропоновано в підручниках, навчальних посібниках й УМК, додаткову літературу, рекомендовану для підготовки до практичних, лабораторних, семінарських занять.

Під час роботи за темами певного модуля студент має виконувати певні види самостійної роботи та відвідуватися про них. Наприклад, на основі отриманих знань необхідно написати есе на одну із запропонованих проблемних тем обсягом не більше 2-3-х сторінок; анотацію з елементами рецензування на монографію чи статтю (за вибором студента із ряду запропонованих у списках літератури до практичних занять) з вираженням своєї "оцінки", своєї думки, свого погляду, обсягом не більше 4-х сторінок, у якості контролю може використовуватися також підготовка студентами доповідей, їх заслуховування й обговорення на семінарських заняттях, написання рефератів з наступною перевіркою та індивідуальною співбесідою за ними в дні консультацій; виготовлення наглядних посібників та ін. За кожним модулем може проводитися підсумкове контролююче тестування, а після нього в аудиторний час - диференційований проміжний залік письмово чи усно. Вивчення розділів, які входять до модуля, його періодичне складання спонукає студентів систематично засвоювати навчальний матеріал протягом семестру, привчає їх до дисциплінованості і систематичного вивчення різних видів завдань.

Більшість методистів пов'язують побудову модуля з тематичним принципом при доборі навчального матеріалу. Фактично кількість модулів визначається кількістю тем, які передбачається пройти за певний проміжок часу, відведений навчальною програмою.

Методи і прийоми викладання матеріалу можуть бути різноплановими та застосовуватися викладачем залежно від змісту, цілей та завдань діяльності. Модульний підхід має відповідати вимогам до цільового, змістового та організаційно-діяльного компонентів навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах освіти.

Змістовий модуль - це система навчальних елементів, що поєднана за ознакою відповідності певному навчальному об'єктові.

Про переваги та значення рейтингового контролю, і в цілому рейтингової системи, яка базується на визначенні навчального рейтингу особистості протягом усього періоду навчання, свідчить іноземний і вітчизняний досвід застосування даної системи. Так, вивчаючи питання впровадження модульної системи, польський дидакт В. Оконь відзначає, що підготовка нової програми з модульної системи потребує значно більших зусиль, ніж у традиційній предметній системі [1: 290]. А.В. Фурман вважає, що в контексті модуль-

но-розвивальної системи навчання велику увагу приділяють системній диференціації [4: 22].

Модульне навчання - це єдність процесуального і результативного, змістового і формального модулів. Важливе місце у навчанні за модульним принципом відіграє використання різних форм контролю, ефективна система оцінювання, рейтингування знань. Рейтингова система оцінювання впроваджується з метою стимулювання і самоорганізації систематичної навчальної праці, забезпечення об'єктивності в оцінюванні знань, посилення мотиваційного компонента, формування самостійних дій та перетворення контролю у дійову складову управлінського процесу. Проте ця система не може функціонувати тільки за рахунок розроблених модулів та їх дидактичного забезпечення, хоча вчені займаються дослідженням питань теорії управління в системі модульного навчання. Відомі науковці О.Задорожня, М.Міщенко, М. Власенков, А. Шихін та інші в своїх розробках пропонують рейтингову систему оцінювання як дійовий спосіб управління навчальною діяльністю. Тому ефективність організаційної роботи залежить від ініціативи викладача, його творчого потенціалу та зацікавленості в досягненні високого рівня знань, умінь і навичок студентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Оконь В. Введение в общую дидактику. – М.: Высшая школа, 1990. – 383 с.
2. Рудіна О. Моделювання навчально-виховного процесу//Завуч. – 2002. - № 35. – С. 6-7.

Подано до редакції 12.10.05

В статье анализируются современные подходы к организации процесса обучения иностранному языку студентов высших учебных заведений Укра-

Навчання можна розглядати як накопичення інформації в пам'яті та розвиток здібностей встановлювати відносини, бо процес навчання пов'язаний із отриманням, обробкою та зберіганням відповідної інформації.

Так, С. Архангельський відмічав, що "переробка студентом отриманої інформації – це, перш за все, осмислення її на основі узагальнень, абстракції та включення її в систему своїх знань, досвіду". У традиційній практиці викладання під час прослуховування лекції студент намагається зафіксувати почуту інформацію, замалювати якісь схеми, малюнки. Осмислення в цьому випадку неможливе, тому що студенти мають різний рівень моторних реакцій.

Отже, кредитно-модульна система - організаційно-методична форма навчання, яка передбачає вивчення матеріалу за принципом модульності з наступним рейтинговим підсумовуванням опорних оцінок з профільних дисциплін. Модульний підхід створює більше можливостей для оптимізації не лише у вивченні іноземних мов, а і всього навчального процесу та задоволення вимог його запланованого результативного компонента.

3. Фурман А.В., Гуменюк О.С. Міні – модуль у навчанні: складники обґрунтування//Педагогіка і психологія. – 1998. - № 2. – С.96-108.

4. Фурман А.В. Методологічна модель школи розвитку//Рідна школа. – 1994. - № 6. – С.19-25.

РЕЗЮМЕ

ины III – IV уровней аккредитации. Обосновывается кредитно-модульная система в обучении в сфере образования.

SUMMARY

The article analyses some modern means to organizing process of teaching foreign languages at Ukrainian

institutes of the III – IV accreditation levels. The author describes the modular credit system of education.